

Nieuwbouw productiebedrijf Van Heek en bijpassende terreininrichting

Aanleiding

Vitens is voornemens om een nieuwe productielocatie te bouwen ter vervanging van het bestaande, verouderde pompgebouw en KZD-installatie. Hiermee wil Vitens de drinkwatervoorziening voor een belangrijk deel van de Achterhoek voor de lange termijn veiligstellen (groot maatschappelijk belang). Door Rooding Architecten is een duurzaam gebouw ontworpen (bijvoorbeeld gebruik van FSC-gecertificeerd hout) met extra aandacht voor de landschappelijke inpassing, vanwege de ligging in een natuurgebied. Deze notitie beschrijft de voorgenomen ingreep en laat zien hoe Vitens tegelijkertijd met de nieuwbouw het waterwingebied een kwaliteitsimpuls wil geven om het gebouw goed in de omgeving in te passen. Hiermee beoogt het bedrijf te voldoen aan de compensatieverplichtingen vanuit het EHS beleid, het toekomstig beleid voor het Gelders Natuurnetwerk (GNN) en de Boswet. Het document betreft een aanvulling op het uitgevoerde natuuronderzoek (Voerman, 2011) en het eerder opgestelde inrichtingsvoorstel (Voerman & Schröder, 2014).

De ingreep

Het nieuwe gebouw wordt gebouwd aan de Oude Eltenseweg (de plaats van de voormalige KZD-installatie). De nieuwbouw vervangt het bestaande pompgebouw aan de Dassenboomse Allee. De bebouwing vindt plaats in een open gedeelte van het bos, grotendeels binnen het bestaande bouwblok uit het bestemmingsplan buitengebied van de gemeente Montferland.

De voorgenomen werkzaamheden bestaan uit:

- Bouw productiebedrijf (PB) met spoelwaterbehandelingsinstallatie
- Sloop huidige PS en KZD-installatie
- Dempen enkele bezinkvijvers
- Aanleggen/verleggen kabels en leidingen

De werkzaamheden zullen in het najaar van 2014 worden opgestart (onder voorbehoud van vergunningverlening) en de verwachte oplevering is in december 2015. Hierbij worden de volgende uitgangspunten gehanteerd (grotendeels overeenkomstig de gedragscode Flora en Faunawet voor drinkwaterbedrijven, KWR 08.090 d.d. dec 2008):

- Een zo natuurlijk mogelijke inrichting, passend bij het huidige landschap;
- Een zo gunstig mogelijke periode van uitvoeren (buiten belangrijke voortplantings- en overwinteringsperiodes);
- Optimaal rekening houden met beschermde natuur en indien nodig het treffen van voorzorgsmaatregelen;
- Een zo kort mogelijke doorlooptijd van de werkzaamheden;
- Een zo beperkt mogelijk ruimtegebruik (werkterrein);
- Een milieuvriendelijke wijze van uitvoeren met zo weinig mogelijk (geluids)overlast en (transport)bewegingen;
- Het zoveel mogelijk gebruik maken van bestaande wegen en paden (voor kabels en leidingen).

De overstap naar de nieuwe productielocatie gaat gepaard met een lichte toename in bebouwd oppervlak van 1280 m², waarvan een deel (oppervlak reservoirs) weer zal worden aangeaard en begroeid kan raken met een natuurlijke vegetatie (geen verhard oppervlak).

Onderdeel	Locatie	Oppervlak (in m²)
Oude pompgebouw		0660
Oude KZD-installatie	Oude Eltenseweg	0430
Reservoir Galgenberg	Galgenberg	0600
Totaal oud		1790 -
Totaal nieuw	Oude Eltenseweg	3070
Netto toename	Oude Eltenseweg	1280

Beschrijving van de planlocatie

De planlocatie ligt op de flank van de stuwwal, ten westen van Zeddam. De precieze locatie van het nieuwe gebouw ligt in een inham van het Bergherbos op de overgang naar de extensief

beheerde weiden langs de Beekse weg (N335). De omgeving bestaat uit bos (zowel loof-, naaldhout als gemengd bos). Een deel van deze bossen heeft nog een bosbouwkundig karakter (accent op productie), een ander deel heeft een grotere ecologische betekenis. De directe omgeving van het plangebied bestaat uit gemengd bos met een relatief groot aandeel naaldhout (Douglas en Lariks). In de loop van de tijd is wel enige verloofing opgetreden, waardoor nu ook mengsoorten als Ruwe Berk, Zomereik en Beuk aanwezig zijn. In de huidige situatie zijn de overgangen tussen het aanwezige bos en open gebied vrij abrupt. Tevens is sprake van enige verruiging en verbossing van het open gebied door spontane opslag. Om verdere verrommeling tegen te gaan en een bijdrage te leveren aan de provinciale natuurdoelen wil Vitens een aantal inrichtings- en beheermaatregelen nemen om de wezenlijke waarden en kenmerken van het gebied te versterken.

Beschermingsstatus natuurgebied

Het natuurbeleid in Nederland gaat uit van gebieds- en soortbescherming. De planlocatie ligt binnen de Ecologische Hoofdstructuur (Nationaal Netwerk Natuur). De dichtstbijzijnde Natura 2000-gebieden zijn de Gelderse Poort (op ruim 7 km ten W) en Uiterwaarden van de IJssel (14 km ten NW). De effecten op soorten, die krachtens de Flora- en Faunawet zijn beschermd, worden in een aparte notitie in beeld gebracht (Hunneman, 2012).

Relevante wet- en regelgeving

a. Natuur, landschap en ruimtelijke kwaliteit

De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is een netwerk van met elkaar verbonden natuurgebieden om de migratie te bevorderen, zodat populaties van soorten duurzaam in stand kunnen worden gehouden. De EHS is opgebouwd uit EHS-natuur, EHS-verweving en ecologische verbindingzones. De EHS-natuur bestaat uit kerngebieden waar het primaat op natuur ligt, zoals in het Bergherbos. In EHS-verwevingsgebieden geldt vaak een dubbelfunctie met naast natuur ook een agrarisch gebruik. Hierbij kan het gaan om weidevogelgebieden of extensief beheerde landbouwgronden met waardevolle landschapselementen (bijvoorbeeld houtwallen, akkerranden of natuurvriendelijke oevers). De ecologische verbindingzones hebben als doel om versnippering tegen te gaan en migratie tussen gebieden te bevorderen.

Binnen de EHS geldt conform de Nota Ruimte de "nee, tenzij"-benadering. Dit houdt in dat ontwikkelingen niet mogelijk zijn als daarmee de wezenlijke waarden en kenmerken van het gebied significant worden aangetast, tenzij er geen reële alternatieven zijn en er sprake is van redenen van groot openbaar belang.

Voor de gehele EHS wordt de landschappelijke verwevenheid van natuur, bos en cultuurgronden met landschapselementen als wezenlijk kenmerk gezien. Het gaat hierbij om de bij het gebied behorende natuurdoelen en -kwaliteit, geomorfologische en aardkundige waarden en processen, de waterhuishouding, de kwaliteit van bodem, water en lucht, rust, stilte, donkerte en openheid, de landschapsstructuur en belevingswaarde.

In Oost-Gelderland zijn de volgende wezenlijke waarden en kenmerken voor de EHS (inclusief verbindingzones) van toepassing:

- De beken met hun landschappelijke, ecologische en hydrologische samenhang met hun omgeving. In het bijzonder: Lindense laak en Heksenlaak in de Graafschap, de Winterswijkse beken en de beken op de rand van het Oost-Nederlands plateau.
- De samenhang en verbindingen tussen de grote Oost-Gelderse natuurkernen via kleinere rivieren en beken en de daaraan gekoppelde ecologische verbindingzones: Dortherbeek, Buursebeek, Berkel, Groenlose Slinge, Veengoot, Baakse beek, Boven Slinge/Bielheimerbeek en Oude IJssel.
- De verbinding tussen de restanten van (natte) heideterreinen, heischrale terreinen en blauwgraslanden binnen de Graafschap (met bijvoorbeeld Groote veld en Beekvliet) en Winterswijk (met bijvoorbeeld Wooldse veen en Korenburgerveen) door het middengebied van de Achterhoek (met Lievelderveld, Koolmansdijk, Nijkampsheide en Konijnendijk).
- Het vanuit ecologisch opzicht samenhangend geheel van landgoederen, natuurgebieden, bossen, beken en landschapselementen in het kleinschalige agrarisch cultuurlandschap waarvan soorten als das, amfibieën en vleermuizen afhankelijk zijn.

De nieuwe omgevingsvisie van provincie Gelderland (definitieve vaststelling van PS in oktober 2014) vraagt initiatiefnemers om bij ruimtelijke ingrepen rekening te houden met de ruimtelijke kwaliteit van de betreffende regio. De provincie en haar partners hebben de ambitie om een match

te maken tussen de kwaliteiten van het betreffende initiatief en de kwaliteiten van de plek of het gebied. Op die manier kan een kwalitatief hoogwaardige en gezonde leefomgeving voor mens, plant en dier worden gegarandeerd. Ontwikkelingen binnen het Gelders Natuurnetwerk zijn beperkt mogelijk. Per saldo moet elke ontwikkeling een verbetering van de kernkwaliteiten in het Gelders Natuurnetwerk opleveren. In dat saldo zijn *vergroting van de oppervlakte natuur* en *versterking van de ecologische samenhang* belangrijke randvoorwaarden. De provincie stelt bij een aantasting van de kernkwaliteiten steeds de voorwaarde dat er een compensatieplan gemaakt wordt waarbij de bestaande natuurwaarden worden versterkt. De initiatiefnemer is verantwoordelijk voor de compensatie.

Het moment van het verlenen van de Omgevingsvergunning voor bovengenoemde ingreep valt samen met de overgang van EHS- naar GNN-beleid. Begin oktober stellen Provinciale Staten van provincie Gelderland de nieuwe Omgevingsvisie en de Omgevingsverordening (2014) naar verwachting vast. Dit hoeft geen probleem te zijn, aangezien de hier voorgestelde compensatie in lijn is met beide vormen van beleid.

b. Boswet

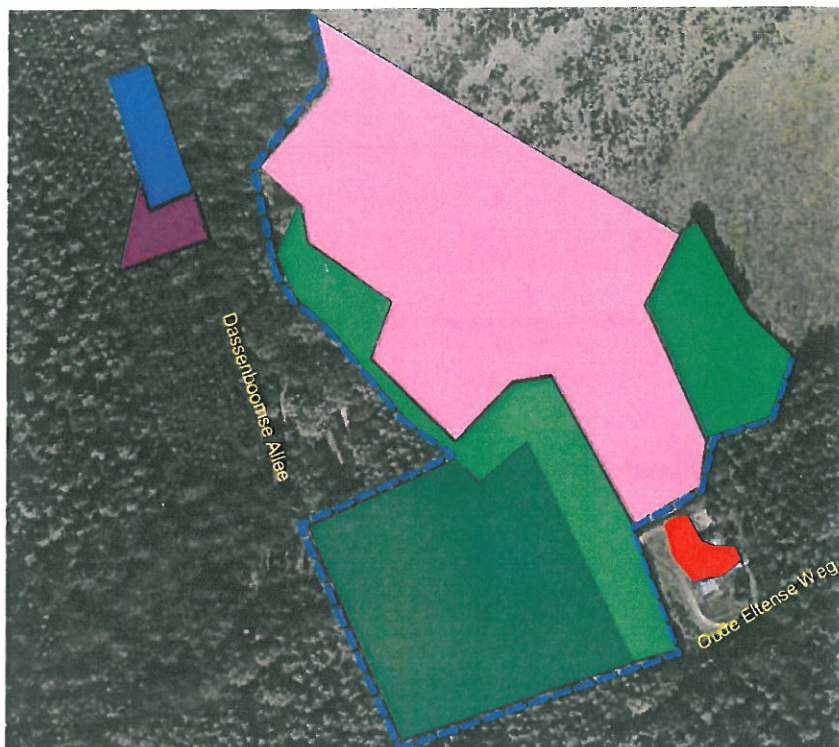
De Boswet beoogt aantasting van het areaal en de kwaliteit van het aanwezige bos te voorkomen. De wet is van toepassing op alle bossen en houtopstanden groter dan 10 are of - in geval van rijbeplantingen - meer dan twintig bomen die gelegen zijn buiten de zogenaamde 'bebouwde kom Boswet'. Na een velling van een houtopstand dient binnen 3 jaar herplant (op dezelfde locatie) of compensatie (op een andere locatie) plaats te vinden. Een verzoek tot compensatie elders wordt getoetst aan provinciale of lokale groenplannen, zoals het gebiedsplan natuur en landschap of een landschapsontwikkelingsplan. De compensatie vindt plaats binnen de gemeente of een aangrenzende gemeente en de verhouding is 1 op 1 (herplantplicht). Aangezien het plangebied binnen de EHS ligt, gelden de compensatieverhoudingen uit zoals opgenomen in de geldende Ruimtelijke Verordening Gelderland (art. 18.6; hierin wordt verwezen naar bijlage 3 bij de verordening). Op moment dat de Omgevingsverordening van kracht is geldt art. 2.7.1.1 van deze verordening.

De beoogde kwaliteitsimpuls

In lijn met de Gelderse omgevingsvisie en het natuurbeleid wil Vitens het terrein tegelijkertijd met de nieuwbouw een kwaliteitsimpuls geven. De kwaliteitsimpuls heeft betrekking op versterking van de kernkwaliteiten van het gebied (er wordt ingezet op natuurwaarden die hier van nature tuishoren met voor het gebied kenmerkende flora en fauna). In onderstaand figuur zijn de plannen op hoofdlijnen weergegeven voor een aantal deelgebieden met bijbehorende maatregelen.

- Nieuwbouw drinkwaterproductiestation
- Ontwikkeling van reliëfrijke droge heide en heischrale vegetaties
maatregelen: grotendeels verwijderen van opslag en plaggen van delen van de vegetatie
- Aanleg reptielencorridor
maatregelen: sterke dunning bestaand bos
- Realisatie goed ontwikkelde zoom-mantelvegetatie
maatregelen: pleksgewijs struweel verwijderen, inhammen kappen in de bestaande bosrand, naaldbomen zagen en jaarlijks delen van de kruidenvegetatie in aansluiting op de bosrand

- Nieuwbouw drinkwaterproductiestation
- Ontwikkeling van reliëfrijke droge heide en heischrale vegetaties
 maatregelen: grotendeels verwijderen van opslag en plaggen van delen van de vegetatie
- Aanleg reptielencorridor
 maatregelen: sterke dunning bestaand bos
- Realisatie goed ontwikkelde zoom-mantelvegetatie
 maatregelen: pleksgewijs struweel verwijderen, inhammen kappen in de bestaande bosrand, naaldbomen zagen en jaarlijks delen van de kruidenvegetatie in aansluiting op de bosrand laten staan
- Omvorming gemengd bos naar loofbos
 maatregel: zagen exoten
- Handhaven opslagbosje
 maatregelen: periodieke dunning m.u.v. boswilg
- Inrichting retentievijver
 maatregelen: hakhoutbeheer oeverzone
- Realisatie raster
 maatregelen: aanleg elektrische afrastering

Figuur 1: Inrichtingsvoorstel voor de directe omgeving van de nieuwbouw op drinkwaterproductielocatie Van Heek te Zeddam.

Deelgebied A: Nieuwbouw drinkwaterproductiestation

- Gebruik van duurzame materialen
- Het aanaarden en natuurlijk laten begroeien van aanwezige reservoirs
- Toepassen van natuurlijke begroeiing i.p.v. aanleg perkjes en tuinen

Deelgebied B: Ontwikkeling van reliëfrijke droge heide en heischrale vegetaties

- Grotendeels verwijderen van opslag (Boswilg)
- Plaggen van delen van de vegetatie (rekening houdend met bestaand reliëf)
- Creëren van steilrandjes en kale bodem op overgang van infiltratievijvers naar omringende vegetatie

Deelgebied C: Aanleg reptielencorridor

- Sterke dunning bestaand bos, ten gunste van de ontwikkeling van hei(schrale) vegetatie

Deelgebied D: Realisatie goed ontwikkelde zoom-mantelvegetaties

- Pleksgewijs struweel verwijderen
- Inhammen kappen in bestaande bosrand (naaldbomen dunnen, als vorm van regulier beheer en onderhoud)
- Delen van de kruidenvegetatie laten staan in aansluiting op de bosrand

Deelgebied E: Omvormen gemengd bos naar loofbos (termijn: 10 jaar)

- Selectief dunnen van naaldhout (Douglas en Larix)
- Vrijstellen van loofhout (Ruwe Berk, Zomereik en Beuk)
- Verwijderen van kiemende naaldbomen

Deelgebied F: Handhaven opslagbosje i.v.m. grote weerschijnvlinder en amfibieën

- Periodieke dunning m.u.v. Boswilg in omgeving van retentievijver

Deelgebied G: Inrichting retentievijver

- Hakhoutbeheer oeverzone

Deelgebied H: Realisatie raster

- Aanleg afrastering om het gebied te kunnen beheren als begrazingseenheid

Bovenstaande maatregelen worden (vrijwel) allemaal op eigen terrein van Vitens uitgevoerd. Met deze maatregelen krijgt het gebied een duidelijke kwaliteitsimpuls op landschapsschaal door het versterken van de wezenlijke waarden en kenmerken van dit bijzondere gebied. Er wordt ingezet op het realiseren van goed ontwikkelde zoom-mantelvegetaties in plaats van de huidige abrupte overgangen. Deze overgangssituaties zijn vooral van betekenis voor insecten, kleine zoogdieren en zangvogels. In de gebiedsdelen met lage begroeiing wordt gestreefd naar openheid en de ontwikkeling van droge heide en heischrale vegetaties met veel (micro-)reliëf. Deze extensief beheerde delen van het Bergherbos zijn belangrijk voor soortgroepen als vaatplanten, dagvlinders, graafbijen, sprinkhanen, reptielen en broedvogels. Voorbeelden van soorten uit deze groepen zijn:

bruine kikker, boompieper, geelgors, roodborsttapuit, kleine vuurvlieder, zwartsprietdikkopje, icarusblauwtje, zandhagedis, dwergviltkruid, grote bremraap, mannetjesereprijs, struikhei, zandblauwtje en zilverhaver (zie voor een foto-impressie bijlage 2 uit Voerman & Schröder, 2014)).

Figuur 1 vormt de basis voor nadere uitwerking dat in nauw overleg met Natuurmonumenten plaatsvindt. Het lonkende perspectief is een groot, aaneengesloten natuurgebied door de gebieden van Vitens en Natuurmonumenten als een eenheid te beheren met fraaie gradiënten van het gemengde bos naar de extensief begraasde WOG-weide grenzend aan de Beekse weg. Om de uitvoering te borgen zal de inrichting verder worden uitgewerkt in een bestek/detailkaart en voor het beheer/onderhoud zal een gezamenlijk beheerplan voor de komende tien jaar worden opgesteld.

De plannen in relatie tot de Boswet

Om de hier gepresenteerde plannen mogelijk te maken zal op enkele plekken een beperkt areaal bos of vrijstaande bomen moeten worden gekapt. Meer in detail gaat het om de volgende locaties:

- De directe omgeving van de voormalige KZD-installatie, waar de nieuwbouw plaatsvindt. Het gaat hier om maximaal 500 m² soortenarme en monotone opslag van naaldhout (in hoofdzaak Grove den en enkele douglassparren, zomereiken en boswilgen);
- Het open gebied, m.n. ter plaatse van de voormalige infiltratievijvers direct achter de KZD-installatie. Het gaat hier om maximaal 1 ha jonge, spontane opslag van voornamelijk Boswilg.

De overige maatregelen vallen onder regulier beheer/onderhoud van het bestaande bos. Al met al zal een totaal oppervlak van circa 1 ha te kappen bos moeten worden gecompenseerd. Het gaat weliswaar om jonge, spontane opslag, maar de bomen zijn ouder dan 5 jaar en daarmee vallen ze onder de Boswet (mond. med. Toezichthouder Boswet van provincie Gelderland, regio Achterhoek). Vitens neemt de verplichting op zich om tot 100% fysieke compensatie over te gaan, bij voorkeur op een geschikte locatie binnen de gemeente Montferland en in aansluiting op bestaand bosgebied. Extra fysieke compensatie is niet nodig, omdat het te kappen bos een geringe vervangingswaarde heeft en de compensatie deels in de vorm van natuur plaatsvindt.

Samenvattend oordeel

Vitens is voornemens om een nieuw productiebedrijf voor de drinkwatervoorziening te bouwen aan de Oude Eltenseweg in de gemeente Montferland. De planlocatie ligt binnen de EHS of het Gelders Natuurnetwerk en de ingreep brengt een lichte toename van bebouwd oppervlak met zich mee. Om die reden kiest het waterbedrijf voor een duurzaam ontwerp van het gebouw en een goede landschappelijke inpassing. Gekoppeld aan de nieuwbouw krijgt het terrein een kwaliteitsimpuls, waarmee het bedrijf invulling geeft aan de compensatieverplichtingen vanuit het EHS-beleid respectievelijk het beleid voor GNN en Boswet. Deze kwaliteitsimpuls is gericht op het vergroten van de oppervlakte natuur, het versterken van de aanwezige mozaïek van open en besloten delen op de stuwval van Zeddam en de (ecologische) samenhang daartussen. Specifiek voor het bos wordt ingezet op de omvorming van jong en soortenarm naaldbos naar soortenrijk loofbos met structuurvariatie (zowel horizontaal als verticaal). Voor de grazige vegetatie wordt ingezet op behoud van de openheid, ruimte en het aanwezige reliëf. In de tussenliggende gebieden staat de realisatie van gradiëntsituaties (goed ontwikkelde bosranden) voorop, die leefruimte bieden aan een grote verscheidenheid aan soorten. Hiermee wordt de structuur van het gebied op landschapsschaal verbeterd en de belevingswaarde vergoot in lijn met de provinciale ambities t.a.v. het Gelders natuurnetwerk, zoals verwoord in de Omgevingsvisie/ Omgevingsverordening en het Natuurbeheerplan. Per saldo betekent dit dat de ingreep geen significant negatieve effecten met zich meebrengt, maar juist leidt tot een versterking van de kernkwaliteiten van het gebied.

Tijdens vooroverleg (d.d. 8 april 2014) met provincie Gelderland (bevoegd gezag inzake het EHS-beleid, het beleid voor het Gelders Natuurnetwerk (GNN) en de Boswet) zijn de volgende afspraken gemaakt:

- Vitens zal de voorgenomen inrichting van het terrein verder uitwerken in een bestek/detailkaart, op basis waarvan na realisatie van de nieuwbouw tot uitvoering kan worden overgegaan. Om het beheer en onderhoud te borgen zal samen met Natuurmonumenten een beheerplan worden opgesteld voor de komende tien jaar;
- Vitens dient een verzoek in bij gemeente Montferland om de huidige bestemming van het waterwingebied "agrarisch gebruik met waarden" om te zetten in "natuur", met een extra bepaling om te borgen dat de functie van het terrein t.b.v. de (toekomstige) drinkwatervoorziening hier geen hinder van ondervindt (dit betekent dat bouwwerken

(putten, kabels, leidingen, etc.) en werkzaamheden, voor zover ze betrekking hebben op de drinkwatervoorziening, ook in de toekomst mogelijk blijven). De natuurlijke inrichting is met de bestemming 'natuur' ook planologisch verzekerd en bemesting bijvoorbeeld t.b.v. agrarisch gebruik is dan niet meer mogelijk. Dit onderdeel zal privaatrechtelijk (moeten) worden vastgelegd direct bij het verlenen van de Omgevingsvergunning.

- Vitens draagt zorg voor de fysieke boscompensatie (1:1), bij voorkeur in de gemeente Montferland en in aansluiting op bestaand bos.

Met het aangaan van bovenstaande verplichtingen meent Vitens in aanmerking te komen voor de benodigde vergunningen in relatie tot het EHS-beleid, het (toekomstige) beleid voor het Gelders Natuurnetwerk (GNN) en de Boswet.